

DIRİLİŞ

DÜNYA GÖRÜŞÜ VE
SEZAI KARAKOÇ
SEMPOZYUMU

Sezaî Karakoç

20-21
KASIM
2015

SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

T.C. BAŞBAKANLIK
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ

BÜTÜNLÜKLÜ BİR DÜNYA GÖRÜŞÜ OLARAK DIRİLİŞ DÜŞÜNCESİ

Münire Kevser BAŞ*

Bir yeniden yorumlama ve inşa faaliyeti olarak Diriliş düşüncesini sistemleştiren Sezai Karakoç, Osmanlı-Türk modernleşmesi sürecine ilişkin çok temel bir tespit sunar: Parçacı değil bütüncül bir perspektifle değerlendirildiğinde, problemin temel niteliğinin bir “medeniyet krizi” olduğu açıktır.

Sezai Karakoç’tan önceki modernleşme projelerinin tümünde “Batı’nın olumlu yanlarını almak ve olumsuz yanlarından korunmak” şeklinde ifade bulan iyi niyetli bir mantıksal tutarsızlık dikkati çeker. Ancak böyle bir yaklaşım teoride kulağa hoş geliyorsa da özünde gerçekleştirilme imkânı olmayan bir duruma işaret eder. Çünkü medeniyet, bütünlüklü bir sistem demektir. Batı’nın “olumlu” yanları olarak sunulan yollar, devasa şehirler, fabrikalar, teknoloji vs. nihayetinde belli bir ontolojik konumun belirlediği düşünce sisteminin oluşturduğu nihai üretim idi. Batı medeniyetinin özellikle teknoloji alanında kaydettiği ve “ilerleme” kabul edilen üretim Osmanlı-Türk aydınını mistik bir hayranlığa sürükleyerek modernite vakıasının bütünlüklü bir sistem olduğunu farkedememesine ya da görmezden gelmesine sebep oluyordu. Karakoç ise bütüncül bir perspektifle bakarak problemin niteliğinin medeniyet krizi olduğunu tespit etmiştir. İşte Sezai Karakoç’un tezini diğer benzer veya karşıt teorilerden ayıran temel fark buradadır.

Sezai Karakoç’un medeniyet tasarımı olan Diriliş’in bir “modernleşme projesi” olarak algılanmaması gerektiği açıktır. Çünkü ondan önceki projeler, esasında Batı medeniyetindeki ilerlemeleri bir şekilde bu coğrafyaya adapte etmek hedefi ile hareket eden ve “kendi modernleşmemizi” oluşturmamız gerektiğini telkin eden yaklaşımlardı. Oysa Karakoç, Diriliş tezinin inşasında Batı medeniyetini oluşturan yapı ve yaklaşımları referans olarak kabul etmez. Bu nedenle Diriliş’i herhangi bir akıma bağlamak yerine doğrudan “hakikat medeniyeti” idealinin bir izdüşümü olarak inşa etmek ister. Çünkü Diriliş, anti-tez değil, tezdur. İslam’ı tarih ve medeniyet perspektifinden ortaya koyma hedefidir.

Karakoç’un Eleştirileri

Diriliş düşüncesinin iki eleştirel boyutundan söz edebiliriz:

-XIX. asrın ikinci yarısından itibaren gerçekleştirmeye çalıştığımız modernleşme sürecine ilişkin eleştiriler, “dünya görüşünün yıkılması”

-Batı Medeniyetinin bizatihi kendisine yönelik eleştiriler: Batı Medeniyetini oluşturan dünya görüşünün kökenindeki sorunlar

Varlığın hem fizik hem de metafizik boyutu olan bir bütünlük arz ettiğini vurgulayan Karakoç, Batı uygarlığını inşa eden düşünsel zeminde metafizik kavramının gündem dışı bırakılmış olmasını eleştirir. Bu yaklaşım insana anlamlı bir varoluş düşüncesi sunamamış,

---

* Doç.Dr.,Yıldırım Beyazıt Ün.İnsan ve Toplum Bil.Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

insanın anlamını ekonomik ilkeye indirgeyerek, evrendeki yerini anlamlandırmada sağlıklı bir yaklaşım oluşturamamıştır. Bunun anlamı Batı medeniyetini inşa eden dünya görüşünün, bünyesinde birtakım sorunlar taşıdığıdır.

Batının kendi içerisinde de bu türden eleştiriler karşımıza çıkar. Örneğin Husserl'in Avrupa'nın medeniyet krizine ilişkin gözlemleri Sezai Karakoç'un yaklaşımı ile dikkat çekici bir benzerlik arz etmektedir. Husserl'e göre, "Avrupa medeniyeti"ni yahut kendi ifadesiyle "Avrupa beşeriyetini" tanımlayan temel unsurlar bu dünya görüşünde toplanmışlardır. Ünlü Viyana konuşmasında bu sorunu ele alan Husserl, "Avrupanın manevî sureti nedir?" diye sorar ve 20. yüzyılın başında Avrupa'nın içine düştüğü krizin sebeplerini araştırır.

Husserl, modern Avrupa medeniyetinin temel krizinin ekonomik yahut sosyal değil, bir "dünya görüşü" krizi olduğunda ısrar eder. Ona göre pozitivistin ortaya koyduğu "bilimcilik" ideolojisi, sadece sosyal bilimlerde bir meşruiyet krizine yol açmamış, aynı zamanda tabiat bilimlerini de metodolojik sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Varlığı ölçülebilir maddeyle özdeşleştiren pozitivism, Avrupa'nın ufkunu "fizikalizm"e indirgemiş, bu ise medeniyetin yerini teknik-teknolojik bir sistemin almasına neden olmuştur. Husserl'in "Avrupa bilimlerinin krizi" olarak ifade ettiği buhran hâli, Avrupa'nın siyasetinde, ekonomisinde yahut eğitim sisteminde değil, öncelikle dünya görüşünde yaşanan bir krizdir.¹

Sezai Karakoç ise hem Batılı dünya görüşündeki sağlıksız eğilimlere hem de ülkemiz insanının yaşadığı dünya görüşü krizine dikkat çeker. Batılılaşmaya nihai kurtuluş ülküsü olarak bakıldığı dönemlerde Karakoç'a göre, "şifasız bir aşağılık duygusu ile sınırsız bir narsisizm" arasında gidip gelen, dünya görüşü yıkılmış, inançları temelinden sarsılmış, hayat üslubu manipülasyonla değiştirilmiş bir aydın sınıfı doğurulmuştur. Bunlar, Doğu'ya olan imanlarının anlamına ermeden kolayca Batı'ya yönelmiş, ruhça köleleşmiş, zihince tükenmiş, duyguca tıkanmış, iş ve hareket planında büzülmüş bir tip karakterin insanlarıdır.²

Diriliş mücadelesini "bir hayat tarzı, dünya görüşü, yani bir medeniyet savaşı"³ olarak tanımlayan Karakoç, İslam eksenli bir dünya görüşü zemininde hareket eder. Bir dünya görüşü olarak din olgusunun temel niteliği, bütün unsurları ile insanın zihinsel ihtiyaçlarına cevap verebilecek tutarlı ve bütünlüklü bir sistem olmasıdır. Nitekim teorik anlamda tutarlı bu sistem çerçevesinde zihinsel tekâmülünü sağlayacak olan insan, tüm üretimiyle medeniyet denilen özgün varoluşu gerçekleştirecektir. İşte Sezai Karakoç'un medeniyet vurgusunun temelinde de bu şekilde kendi içinde bütünlüklü, tutarlı ve uyumlu bir sisteme atfın belirleyici olduğu görülür. Bu sistemin temel karakteristiği, tüm üretim ve düşüncesinin nihai netice ve ürünlerinde yani gündelik hayattan estetiğe, davranış tarzından siyasete, insani ilişkilerinden iş ahlâkına dek tüm varoluş tezahürlerinde aynı perspektifin belirleyici olmasıdır. Başka bir ifade ile Diriliş, insanın varlık karşısındaki ontolojik konumundan bilgi anlayışına, değer yargılarına, estetik tavrına dek uyumlu ve tutarlı bir bütünlük sağlamasını hedefleyen bir yaklaşım demektir.

¹ (Aktaran) İbrahim Kalın, "Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve Düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş", *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, C.15, S.29, 2012, s.30.

² Sezai Karakoç, "Diriliş İlhamı", *Çağ ve İlham I*, Diriliş Yay, İstanbul 1999, s.39.

³ Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, Diriliş Yay, İstanbul 1976, s.7

“Dünya Görüşü” Ne Demektir?

İlk olarak Kant tarafından kullanıldığı bilinen “dünya görüşü” kavramı etrafında o günden bugüne dek azımsanamayacak bir literatür oluşmuştur.

Freud, dünya görüşü kavramını şöyle tanımlamaktadır:

“Dünya görüşü (*Weltanschauung*) ile kastettiğim, kapsamlı bir hipotez vasıtasıyla varlığımızın bütün sorunlarına bütüncül bir çözüm sunan, hiç bir soruyu açıkta bırakmayan ve ilgi duyduğumuz her şeyin yerli yerine oturduğu düşünsel bir kurgudur. Böyle bir dünya görüşüne sahip olmanın, insanlığın ideal arzularından biri olduğunu görmek zor değil. İnsan böyle bir şeye inandığında kendini güvende hissediyor, neyin peşinde koşması gerektiğini, duygularını ve çıkarlarını en iyi şekilde nasıl tanzim etmesi lazım geldiğini bilir.”⁴

Schleiermacher, dünya görüşünü evren üzerindeki tasarımların tümü olarak tanımlamıştır. Dünya görüşü, dünya ile ilgili izlenimlerin, doğa bilimleri ve tarih araştırmalarının yargılarından yararlanarak “bilincin eksiksiz bütünlüğünde” yoğunlaşmasıdır.⁵

Jasper, dünya görüşünün bütüncü ve evrensel niteliğine dikkat çeker. Örneğin bilmeden söz ediliyorsa bu tek tek uzmanca bilme değil, bir bütünlük ve cosmos olarak bilmedir. Dünya görüşü bir değerlemede, yaşamayı biçimlemede, kaderde, değerlerin yaşanan sıradüzeninde kendini açığa vurur.⁶

Dilthey’e göre bir dünya görüşünün nihai kaynağı, “hayat”ın kendisidir. Hayat, en genel manasıyla insanın varlıkla yüz yüze gelmesi ve onu tecrübe etmesidir.⁷ Dolayısıyla bir yaşama üslubudur ve hayatın tüm cephelerinde kendini açığa vuran bir nitelik taşır.

Bütün bu tanımlama çabalarında varlık karşısında bütüncü, sağlıklı ve tutarlı bir konum belirleme kaygısı dikkatimizi çekmektedir. Karakoç da Diriliş düşüncesinde sıklıkla bu bütünlüğe vurgu yapmaktadır. Medeniyeti “insanın ruhuyla, kalbiyle ve aklıyla ilgili evrensel bir gerçekleştirim”⁸ olarak niteleyen Karakoç, Diriliş düşüncesinde varlık karşısında tekâmülünü sağlayan insanın bütün unsurları ile varoluşunu, düşünsel ve maddi anlamda inşa etmesi vurgusunu öne çıkarır. Ancak Diriliş düşüncesinde Batılı yaklaşımdan çok önemli ayrım görürüz. Batı medeniyetini inşa eden düşünsel zeminde insan, metafizik bağlamdan uzak bir konum ile anlamlandırılırken, hakikat/İslam medeniyetinde insan, yeryüzünde vahyin anlamlandığı şekilde konumlandırılan bir yaklaşımla tanımlanır. Bu temel fark onun varlığı anlamlandırma ve dünya görüşü oluşturma perspektifinde çok temel bir belirleyici olarak karşımıza çıkar.

⁴ (Aktaran) İbrahim Kalın, “Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve Düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş”, *Divan*, s.28.

⁵ Nermi Uygur, *Dünya Görüşü*, Elif Yayınları, İstanbul 1963, s.10.

⁶ Nermi Uygur, *Dünya Görüşü*, s.12-13.

⁷ (Aktaran) İbrahim Kalın, “Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve Düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş”, *Divan*, s.29.

⁸ Sezai Karakoç, “Giriş”, *İnsanlığın Dirilişi*, Diriliş Yay., İstanbul 2012, s.10.

“Kimliğin yeniden kazanılmasının sistemi”⁹ olarak nitelendirdiği Diriliş düşünce sisteminin merkezine İslam’ı yerleştiren Karakoç, bu yaklaşımını “mutlak olandan soluklanmak” şeklinde ifade eder.

Dirilişin, öncelikle sağduyunun dirilişi olduğunu işaret eden Karakoç, “inanç, düşünce, sanat ve edebiyat alanlarında köke dayalı, yüceliğe ayarlı,” gerçek anlamda bir yenilenme bilincini işaret eder. Böylelikle “sadece akla değil, bir yüzü akla, bir yüzü vahye, yani yalnız düşünceye değil, aynı zamanda inanca ve ahlaka da dönük” olan bir sağduyu dirilişi gerçekleşecektir. “Aklın ve hayalin, düşünce ve estetiğin ötesindeki doğruluk, güzellik ve iyilik âlemi, ruhların içinde uyanacaktır. [...] Böylelikle o âlemden düşünce ve estetik dünyası da ışık alarak öz değişime uğrayacak, içten arınacak ve yüceliklere ait bir solukla dirilecektir. Çünkü gerçek düşünce ve sanat, ancak hakikatle var olur ve yaşar.”¹⁰

Diriliş: Hilkat ile Uyum ve Ahenk

İnsanın varoluşunu doğru anlamlandırması, varlık karşısında sağlıklı bir idrake ulaşması, sağlam bir benliğe kavuşması, bir başka deyişle bilincin bütünlenmesi, hedefi nasıl gerçekleştirecektir? Diriliş’in derin problematiklerinden birinin bu olduğu kanaatindeyiz. Şüphesiz bu sorun ile baş edebilmek için öncelikle insan tekinin, kendi konumunu sağlıklı bir idrake ulaştırması gerekir. Karakoç’un, bu bağlamda temel öneri olarak hilkatle uyum ve ahenk içinde bir düzen kurma fikrini öne çıkardığı görülmektedir.

Makro âlem ile mikro âlem arasındaki uyum ve ahenk şeklinde ifade edilebilecek bu yaklaşım, nihayetinde hakikat/İslam medeniyetinin dünya görüşünün temelinde yer alır ve varlığın bütünlüklü bir idraki gerçekleştiğinde bilincin bütünlüğünün de sağlanacağını öngörür. Diriliş düşüncesinde sıklıkla vurgulanan bu yaklaşım, klasik literatürümüzde nizam-ı âlem fikri şeklinde bilinir.

“Âlemin fiziksel-maddî nitelikleriyle onların dayandığı nizam, düzen, ahenk, adalet, ölçü ve güzellik nitelikleri arasındaki ilişki; kadim Çin, Hint, Yunan, Ortaçağ Batı ve İslam düşünce geleneklerinde geniş bir şekilde ele alınmış ve felsefeyi, kozmoloji ile ahlak arasında uzanan bir araştırma alanı hâline getirmiştir. Tabiat ile insanın birbirini bütünlemesi ve tamamlaması, her ikisinin de aynı evrensel ilkelere dayanıyor olmasından kaynaklanır. Dünya görüşü, âlem tasavvuru, ahlak sistemi ve medeniyet kavramları arasındaki ilişkiyi sağlayan şey de evrenin düzenine hâkim olan ilke ve kurallarla, insanın yaşamına yön vermesi gereken erdemlerin, aynı kaynaktan besleniyor olmasıdır. İnsan ile tabiat arasındaki “ünsiyet” (türdeşlik ve yakınlık) ilişkisi, romantik ve sentimental bir düşüncenin değil, iki varlık düzeyinin de aynı ilkelere bağlı olmasının bir sonucudur. Bu yüzden medeniyetin kurucu unsurları olan şehir hayatı ve sosyal düzen, kozmik düzendeki ilkeleri kendilerine model alırlar. Modernite öncesi medeniyetler, adalet ve düzeni sübjektif değerler değil, objektif ve kozmik ilkeler olarak kabul etmişler ve evrenin yapısıyla kendi yaşam biçimleri arasında bir bağ kurmuşlardır.”¹¹

⁹ Sezai Karakoç, “Kimliğin Yeniden Kazanılması”, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III*, Diriliş Yay., İstanbul 1998, s.126.

¹⁰ Sezai Karakoç, “İslam ve Sağduyu”, *Çağ ve İlham III*, Diriliş Yay., İstanbul 1998, s.54.

¹¹ İbrahim Kaln, “Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve Düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş”, *Divan*, s.38.

Batı Medeniyeti bu bağı yok sayan bir yaklaşım ile dünya görüşünü oluşturmuştur. Karakoç'un işte bu bağı tekrar fark edilmesini sağlamaya yönelik bir düşünsel ve sanatsal üretim gerçekleştirdiğini söylemek mümkündür.

Medeniyetin ancak varoluşsal bir kaygı ile üretilebileceği fikrinden hareket eden Karakoç'un "eşya hakikati devrimi"¹² olarak nitelediği bir bilinç tazelenmesini hedeflediği görülür. Bu yaklaşım Diriliş'in önceliğinin "ruh metamorfozu olayı"¹³ olmasını öne çıkarır. İnsan önce içini değiştirmelidir. Bu nedenle Diriliş, tazelenen, dirilen "iç ben"i muhatap alır. "İç ben", düşünsel ârazilara maruz kalmamış niteliği ile insanın hilkat üzere olan özü ve yabancılaşmamış fitrat olarak anlaşılabilir. Diriliş insanının kendini aşması gerektiğini öngören Karakoç'a göre, kendini aşamayan, varoluşunu tam anlamıyla gerçekleştiremez. Çünkü "Kendini arayan, yitirmeden bulamaz. Yüce bir ereğin coşkusuyla erimeyi göze alamayan, hakikat çizgisinde kristalize olamaz."¹⁴ Bu ifadelerden hareketle Karakoç'un hedefinin, insanın varlık âlemindeki yerini sağlıklı bir konuma kavuşturmak olduğunu söylemek mümkündür.

Diriliş düşüncesinin hem kavramsal hem semantik alanı incelendiğinde makro âlem ile mikro âlem arasındaki uyum ve ahenge odaklanan bir yaklaşımın belirleyiciliği dikkatimizi çeker. Karakoç'a göre "Diriliş ifadesinin ana kaynağı, Tanrı'nın yaratışına imrenen ve uyumunu arayan düşüncedir. Daha da ötesi, ruh coşkusu, vahiyden emzirilen ilham yağmurlarını kollama, rahmet bulutlarını sağış tutkusu diriliş ruhunu yaşatan öz"dür¹⁵.

Karakoç'un düşünce, sanat ve aksiyon alanındaki tüm üretimine isim olarak "Diriliş" kelimesini seçerken varlığın/hilkatin kendisinden ilham aldığı anlaşılmaktadır. Diriliş'i "gerçek oluş, sürekli deneme, doğruları bulup yeni şartlarda yeşertme, geçmişteki kökleri ortaya çıkarma, geleceğe dal, çiçek ve yemiş uzantılarını salma, çok boyutlu ve çok cepheli değişim, dönüşüm, durumalış, yöneliş, gelişim ve devrim biçimlerinin tümünün tek bir yapıda erimesi"¹⁶ şeklinde tanımlayan Karakoç'a göre "Hilkatin sırrı, diriliş. Sürekli diriliş. Hilkatte ne eskinin tıpatıp tekrarı ne geçmişsiz, köksüz, temelsiz yenilik vardır. Gerçek yenilik, diriliştir."¹⁷

Karakoç'un kâinatta gözlemlediği armoniden ilham almış olduğunu söyleyebiliriz:

"Kâinat bütünü içinde bir armoni içindedir. Çiçek bir armoni silsilesi sonucunda açar. Meyve ve çocuk armoniden doğar. Güneş sistemi iç içe armonilerle durmakta, düzenini korumaktadır. [...] Makro âlemdeki düzen ve uyum mikro âlemde de vardır. Bir atomdaki ahenk, düzen ve adeta evrensel şuur diyeceğimiz şaşmazlık akla durgunluk vericidir."¹⁸

Karakoç'un, varlığı oluşturan unsurlarda bulunduğu dikkat çektiği "evrensel şuur"u nihai anlamda insanın da duyumsaması ve bu şurudan uzaklaşmayan bir dünya görüşüyle medeniyet inşa etmesi tezini öne sürdüğü açıktır. "Evrenin bir örneği olan insan, ömrü içinde

¹² Sezai Karakoç, "Yeni Devrim", *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, Diriliş Yay., İstanbul 1999, s.70.

¹³ Sezai Karakoç, "Süt", *Makamda*, Diriliş Yay., İstanbul 2005, s. 7.

¹⁴ Sezai Karakoç, "Benlik Pürüzü", *Diriliş Muştusu*, Diriliş Yay., İstanbul 1980, s.40.

¹⁵ Sezai Karakoç, "Cemre", *Diriliş Muştusu*, s.19.

¹⁶ Sezai Karakoç, "Yapı", *Çağ ve İlham III*, s.135.

¹⁷ Sezai Karakoç, "Yapı", *Çağ ve İlham III*, Diriliş Yay, İstanbul 1998, s.133.

¹⁸ Sezai Karakoç, "Yaratılış Sırrı", *Ruhun Dirilişi*, Diriliş Yay, İstanbul 2000, s.79.

hilkatten kıyamete kadar sürecek olanı yaşar.”¹⁹ ifadesinde de vurguladığı üzere Karakoç’a göre evren makro kozmos, insan mikro kozmostur. İnsan kendi varlığının bu bağlamın hem içinde hem de ona uyumlu olmak durumunda olduğunu fark etmek zorundadır.

Karakoç’un, varlığın tüm unsurlarını “diriliş” vakiasını devam ettiren bir mekanizma olarak gördüğünü anlamak mümkündür. Şöyle ki, “Ölümlerle doğumu kendi varoluşu için kullanır diriliş. Ve var olduktan sonra gelişir, büyür, serpilir. Her yöne dal budak salar. O ölüm toprağından çıkıp doğum gününe doğru yükselen hayat ağacıdır. Ve onun gelişip büyümesinde sürekli doğum ve ölümler çalışır. ...”²⁰

Tabiattaki ebedî döngüyü “hilkat şarkısı” olarak nitelendiren Karakoç, varlığın “büyük ahengi” ne dikkat çeker:

“Nasıl ki tabiatta mevsimler, ağaçlar için geçici ölümler ya da kış uykuları getirir. Ve ardından, doğurgan, çiçek açtıran baharlar, meyveye durduran yazlar gelir. Ve ağaç bu acı tatlı tecrübelerle daha zengin bir yaşantıya erer, hilkatin şarkısına güven, daha bir ebediyet iştiyakıyla katılır. Büyük ahenk, böyle yürür.”²¹

Ayrıca Karakoç, Diriliş’in kozmik plandaki maddi görünüşünün ötesinde aynı zamanda metafizik planda da bir varlığı olduğunu dikkat çeker. Amentü metnindeki anlatımın bu şekilde yorumlanması gerektiğini vurgular:

“Amentüde, dirilişin kozmik plandaki görünüşü, Son Gün’deki, kıyamet günündeki, ölümden sonraki gerçekleşimi yani metafizik plandaki hakikati deyişlendirilmiştir. Ama değil mi ki, Mutlaklıkta böyle bir diriliş vardır, onu bugünle, bu dünyayla, bugünkü yaşantımızla ilgisiz sanmamız büyük bir aldanış olur. Bir ayna düşününüz ki, bütün yolları görecektir bir dağa yerleştirilmiştir. Bir kıvılcık, bir yürüyüş mümkün olabilir mi ki onda yansıması olmasın.

Evet metafizik diriliş her anımızda, her düşünce ve duyuşumuzda yanibaşımızda hatta içimizde ve ruhumuzda etkin hâldedir.²²

şeklindeki Karakoç’un ifadeleri Diriliş vakiasının hem metafizik boyutuna dikkat çekmekte hem de insanın “düşünce ve duyusu”ndaki etkinliğini belirtmektedir. Bu yaklaşım varlığın fizik ve metafizik boyutunun, insanın varoluşunun düşünce ve duyuş olarak hatta ruhsal anlamda izdüşümleri olduğu anlamına gelir. Daha da ötesi Karakoç, sadece insanın bireysel varlığının değil, sosyal ve tarihî varoluş durumlarının da kozmik bir bütünlük yaklaşımıyla değerlendirilmesi gerektiğini işaret eder:

¹⁹ Sezai Karakoç, “Adem”, *Yitik Cennet*, Diriliş Yay, İstanbul 2013, s.18.

²⁰ Sezai Karakoç, “Yapı”, *Çağ ve İlham III*, s.133.

²¹ Sezai Karakoç, “Yapı”, *Çağ ve İlham III*, s.134.

²² Sezai Karakoç, “Yapı”, *Çağ ve İlham III*, s.135-137.

“Sosyal ve tarihi dirilişleri de bu metafizik dirilişten soyutlayamayız. İniş ve çıkışları, düşünüş ve yükselişleri diriliş ruhundan uzaklaşmaya ya da ona yakınlaşma olarak değerlendirmemiz gerekmektedir. Canlanış ve ölüşler olarak yorumlamamız.”²³

Bu yaklaşım çerçevesinde, Karakoç’un Diriliş vakıasının aşamalarını hilkatın işleyişi ile koşturarak takip edilebileceğini vurguladığını fark etmek mümkündür:

“Diriliş kış ortasında bahara hazırlık çağrısıdır. Sonbahar hastalarının ya da yaz başakçılarının yalancı çağrılarına kulak tıkayanlar, bu çetin hazırlığın erleri olabileceklerdir.[...] İlk doğum sancıları içinde şimdiye kadar yaşadığımız baharlar yazlar, sonbaharlar ve kışlar minyatür ve maket yani mikro baharlar, yazlar sonbaharlar kışlardır. İşte bugün tam makro baharın ilk cemrelerini düşürme günüdür.”²⁴

Karakoç’un bu kurguyu iç içe bir sembolizasyon olarak yorumladığı görülmektedir:

“Toprak bize varoluşu hatırlatıyor; su varoluşun sürmesini, yani hayatı. Akışkanlığı, suplesi. Toprak statığın imajı, su dinamiğin, fiziğin hayatı da psikolojik hayat da sosyal varoluş da metafizik oluş da bu iki temel üzerine oturmakta. Birincisi sabit temel, varoluş temeli, öbürü de dinamik unsur veya esas, hayat ve sürme esası. Zaman ve tarih kavramının varoluş yapısına karıştığı kritik nokta.”²⁵

Karakoç’a göre varlığını kozmik bir bütünlük içinde idrak edebilen insan varoluşunu sağlıklı bir şekilde anlamlandırabilir ve benliğini bütünleyebilir. Böylelikle “insan hem en yüksek din duygusu, hem en yüksek ahlak duygusu ve şuuru hem de en yüksek yaşama çerçevesindeki sevince hep bir arada ulaşır.”²⁶ Dahası sağlıklı benlik duygusuna ulaşabilen insanın hayatının her boyutu bir ibadet değeri kazanabilir: “Toprağı en verimli hâlde işlemek, çocuğu yetiştirmek bir nevi dua gibidir. Yeter ki insan Tanrı yolundan ayrılmasın, zulüm, inkâr, reddin karanlık yoluna sapsın.”²⁷

Karakoç, varlık karşısında bütünlüklü bir varoluş düzeyi olarak tanımlayabileceğimiz böylesi bir yetkinliğin önemini sıklıkla vurgular. Gerçek sanata ulaşabilmeyi de bu duyarlılığın bir verimi olarak gören Karakoç’a göre, “gerçek sanat, kaynağı durmaksızın tazeleyen ve zenginleştiren bir duyarlık çilesinden, bu çileyi giyinecek sui generis biçimin kozmos dünyasına çıkış kahramanlığıyla yoğrulur.”²⁸

Tebliğimizde Sezai Karakoç’un düşünce yazılarını takip ettik. Ancak bilindiği üzere Karakoç’un düşünce yazıları ile şiiri birbirini tamamlayıcı, adeta sürekli birbirini şerh edici bir nitelik taşırlar. Yukarıda değinmeye çalıştığımız Karakoç’un bütünlüklü bir dünya görüşü oluşturmasını sağlayan ve makro âlem ile mikro âlem arasındaki uyum ve ahenge yönelen dikkat ve yaklaşımının şiirlerinde de ifade bulduğunu sıklıkla görmek mümkündür. Burada sadece iki örnek vermekle yetineceğiz.

²³ Sezai Karakoç, “Yapı”, *Çağ ve İlham III*, s.135-137.

²⁴ Sezai Karakoç, “Cemre”, *Diriliş Muştusu*, s.20.

²⁵ Sezai Karakoç, “Nuh”, *Yitik Cennet*, s.42.

²⁶ Sezai Karakoç, “Yaratılış Sırrı”, *Ruhun Dirilişi*, s.82.

²⁷ Sezai Karakoç, “Yaratılış Sırrı”, *Ruhun Dirilişi*, s.83.

²⁸ Sezai Karakoç, “Biçimcilikten Özcülüğe”, *Çağ ve İlham II*, Diriliş Yay, İstanbul 1995, s.116.

Taha'nın Kitabı'ndaki "Samanyolu Destanı"²⁹ isimli şiirde yer alan,

Cadde sokak ev bütün kent uygun kurulmamışsa samanyollarına
Mutluluk ne mümkün o kentin insanlarına

dizelerinde Karakoç'un insanoğlunun "samanyolları" ifadesinin işaret ettiği kozmik alem ile uyumlu bir kent kurmadıkça mutlu olamayacağını belirtmesini bu bağlamda değerlendirmek mümkündür.

Yine "Masal"³⁰ şiirinde belirtildiği üzere tabiatla yaşanan her türden olayın kozmik bir anlamı vardır. İnsan ancak yetkin bir duyarlığa kavuştuğunda bu anlamı okuyabilecektir. Nitekim "Masal" şiirindeki baba, oğlunu kaybettiğini "evin kutlu koyunundan akan kara bir süt" vasıtasıyla anlamıştır:

Dördüncü oğul okudu bilgin oldu
Kendi oymak ve ülkesini
Kendi görenek ve ülküsünü
Günü geçmiş bir uygarlığa yordu
Kendisi bulmuştu gerçek uygarlığı
Batı bilginleri bunu kutladı
O da silindi gitti binlercesi gibi
Baba bunu da öğrendi sihirli tabiat diliyle
Kara bir süt akmıştı bir gün evin kutlu koyunundan

KAYNAKÇA

- İbrahim Kalın, "Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve Düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş", *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, C.15, S.29, 2012.
- Nermi Uygur, *Dünya Görüşü*, Elif Yayınları, İstanbul 1963.
- Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, Diriliş Yay, İstanbul 1976.
- Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I*, Diriliş Yay, İstanbul 1999.
- Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II*, Diriliş Yay, İstanbul 1995.
- Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham III*, Diriliş Yay, İstanbul 1998.
- Sezai Karakoç, *İnsanlığın Dirilişi*, Diriliş Yay., İstanbul 2012.
- Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III*, Diriliş Yay., İstanbul 1998.
- Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, Diriliş Yay., İstanbul 1999.
- Sezai Karakoç, *Makamda*, Diriliş Yay., İstanbul 2005.
- Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, Diriliş Yay., İstanbul 1980.
- Sezai Karakoç, *Ruhun Dirilişi*, Diriliş Yay, İstanbul 2000.
- Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, Diriliş Yay, İstanbul 2013.
- Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yay, İstanbul 2012.

²⁹ Sezai Karakoç, "Taha'nın Kitabı", *Gün Doğmadan*, s.305

³⁰ Sezai Karakoç, "Masal", *Gün Doğmadan*, Diriliş Yay, İstanbul 2012, s.411.

